

BACZENIE (559) *sb n*

-enie : -ęnie (553 : 6); -ęnie *FalZioł, Calag, ActReg* (4).

a *pochylone* (13 r. *błędne kreskowanie*); -en- : -én- (65 : 1); -én- *KochPs*; e *końcowe pochylone*.

sg *N* *báczenié* (70); -é (13), -(e) (57). \diamond *G* *báczeniã* (145); -ã (134), -(a) (11). \diamond *D* *báczeniu* (26). \diamond *A* *báczenié* (157); -é (24), -(e) (133). \diamond *I* *báczeniem* (46), *báczenim* (15); -em *Diar, RejWiz* (8), *Prot* (3), *GórnDworz* (3), *Mącz, RejPos, RejZwierc* (15), *BielSpr, ModrzBaz* (2), *KochTr, KochCzJan, GrabowSet, SarnStat* (3), *CiekPotr, SzarzRyt*; -im *GliczKsiąż, GroicPorz* (2), *BielKron* (3), *MycPrz, Strum, SkarŻyw, ReszPrz, Calep, Phil, WujNT, SkarKazSej*; -em : -im *RejZwierz* (3 : 1); -em (4), -ém (1); -em *KochTr, KochCzJan*; -em : -ém *SarnStat* (2 : 1). \diamond *L* *báczeniu* (97). \diamond *pl N* *báczeniã* (1). \diamond *A* *báczeniã* (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. (*W sensie fizycznym*) *Przyglądanie się, obserwacja, śledzenie; observatio Mącz* [na kogo, na co] (3) :

Zwrot: »mieć baczenie« = *obserwować, przypatrywać się* (3): *Observationi operam dare, Podłtrzegać kogo/ mieć na kogo baczenie Mącz 389c; ModrzBaz 37v cf »baczenie i dozór«; ReszList 186.*

Szereg: »baczenie i dozór«: *Ná ty włytyki [na ubogich] Vrząd ma pilne baczenie y dozor mieć/ żeby ludzi nieofzukawali zmyśliwszy łobie iáką niemoc/ ábo vbořtvo. ModrzBaz 37v.*

2. (*W sensie umysłowym*) *Zwracanie uwagi, zastanawianie się, rozeznanie, rozważa, rozsądek; rozum, inteligencja; iudicium Mącz, Cn, animus, humanitas, indoles, mens, sensus Mącz, consideratio Calep, animadversio, delectus, intelligentia, modestia, prudentia in iudicando Cn* (240) : *RejPs 177v; LudWiś A4v; RejJóz B5; Diar 89; BielKom C3, E5v; GliczKsiąż F6; Náđ tho áby ładzili [...] trzeźwo/ z dobrym baczenim/ nie kwápliwie. GroicPorz d2; RejWiz A4, A6, 9v, 16, 16v (16); RejZwierz 75v, 79v, 82, 84v, 88v (8); BielKron 203, 334v; Mącz 168d, 193d, 211c, 237a, 382b; Prot B4, D4v, E; [białogłowy] máło nie włytyhki/ rządzą łie czym innym/ niż baczeniem GórnDworz N, D7v, E3, E6v, N5v, O3 (11); RejPos 131; A przeto iż Vrodzoność twą znam miedzy włytykami łtany iálnego á przełtronego y oká y baczenia RejZwierc 182; ábyś vpominał y drugą bráciã łwoię/ á práwie iáko młotem kołátał do rozważnego baczenia ich RejZwierc 182, 62, 65v, 71, 112, 162v (16); BiałKaz L4; PaprPan Mv; KochOdpr B; Dowćipny. Ółtrego baczenia. Ingeniosus. Calag 407b; Deus iudicium tuum regi da. DAy łwé baczenié/ boże/ królowi KochPs 104; SkarŻyw 291, 352; Zálóści co mi czynił? owa iuz oboie Mam łtráćić/ y poćiechę/ y baczenié łwoie? KochTr 11, 25; ReszPrz 95; WisznTr 13; KochPieś 76; PudłFr 71; PaprUp A3; Calep 775a; Phil G; KochCzJan A3; Gdyż albo złe baczenie/ y prołtotá radzi/ Albo łpofob dobrego/ zdráđnie w grzech wprowadzi GrabowSet D, N2v, T3; OrzJan 134; LatHar 131; KołakSzczęśł C2v; SarnStat 56, 249; SkarKaz 314a, 314b; CiekPotr A4 [2 r.], 22, 47, 53; CzahTr F3; SkarKazSej 661b, 693b; KlonWor 68, 71; SzarzRyt C3v [2 r.].*

baczenie czego (2): *RejZwierc 209, Phil D. Cf Szeregi.*

baczenie na co (2): *RejWiz A3v; Mieycie baczenie ná młóđz. Mącz 468a. Cf Zwroty.*

baczenie w czym (2): *A gdy ktemu przypáđnie rołtropne ćwiczenie/ Iż w káđdey zacney łpráwie ma dobre baczenie. Iż wždy vmie rozeznać co iest łpráwiedliwość RejWiz 63; Strum R4. Cf Zwroty.*

Ze zdaniem *dopełnieniowym* (3); áni ia naiduię tego baczenia w łobie/ żeby m wiedział co práwemu Dworzáninowi naleži *GórnDworz* C7v, I4, I6v; *BielSpr* 25v, 26v; *SkarŻyw* 356; *WujNTAct* 5/35; *SkarKaz* 314a. Cf *Zwroty*.

W charakterystycznych połączeniach: *dobre baczenie* (23), *głębokie, małe, mądre* (2), *niepospolite* (3), *osobne* (2), *ostre* (3), *pocziwe* (7), *przyrodzone* (3), *rozumne, roztropne* (11), *rozważne* (2), *ślusne* (2), *sprosne, stateczne* (3), *uważne, złe*.

Zwroty: »być baczenia [jakiego]« [szyk zmienny] (8): *Mącz* 368a; *GórnDworz* I3v, I4, K3v, Dd; Y Ktożby był tedy thák łprofnego baczenia/ áby w tym rozumowi nie miał mieyfcá dáć/ iáką miłością/ [...] náłz miłościwy Pan/ nas łthworzenie łwoie/ vmiłować raczył. *RejPos* 131v; *KochOdpr* A3v; gdyż ile zacnym ludziom potrzebá záuwże być vważnego baczenia y rozłádku *Phil* L4.

»być przy baczeniu« = *być wstrzemiężliwym, umiarkowanym, skromnym*: choć przy baczeniu ieftełmy [sobrii sumus] wam ieftełmy (*marg*) [...] choć w mierze ieftełmy, tedy wam. (-) *WujNT* 2.*Cor* 5/13.

»mieć baczenie« [szyk zmienny] = *intueri* *Mącz* (13): Szkodá mu być ná łwecie/ kto nie ma baczenia/ Vcziwości rozumu/ dobrego ćwiczenia. *BielKom* B2v; *RejWiz* 63; *Mącz* 468a; *GórnDworz* I6v, K6, L8, M3v, V7v; *BielSpr* 1, 6v cf »pamięć a baczenie«; A ták w tych włytykich rzeczach potrzebá miárę džiérzyć/ y dobre baczenie záuwży przed oczymá mieć potrzebá *Strum* R4; *CzechEp* 365; *WerGość* 244.

»mieć na dobrym baczeniu« [szyk zmienny] (3): á ták wyrozumiawłzy [*nieprzyjaciela*] miey to ná dobrym baczeniu iákoby go miał pożycz *BielSpr* 25v, 26v; *ModrzBaz* 89v.

»mieć się na baczeniu« = *zastanawiać się, rozważać*: Mężowie Izráelłcy/ mieycie się ná baczeniu [*attendite vobis*] z łtrony tych ludzi/ cobyście mieli czynić. *WujNT Act* 5/35.

»baczeniu polecać, poruczać, przypuszczać, zostawiać, zostawować« [szyk zmienny] (13): *LibLeg* 11/43, 174v, 188 [2 r.]; Łaskawemu a mądemu baczeniu to WKM naszemu MP przypuszczamy. *Diar* 71; Ná tho gdy łie Wielmożność twa łłuznie rozmyłłiłz/ coł zá to powinowát/ to iuż ia twemu baczeniu/ [...] ná rozeznánie porucżam. *RejWiz* A3v, 142; *RejPos* A3 cf »baczenie i rozeznánie«, 23v; Co wy lepiej wiecie. wálżemu to baczeniu zółtáuwię. *SkarJedn* 378; *SkarŻyw* 356; *SarnStat* 314; *PowodPr* 84.

»przypuszczać, poruczać do baczenia« (3): A ołtátek przypułżczám do baczenia twego *RejWiz* 63, 194v; *RejAp* 198v.

»przyść ku baczeniu«: Aż Pan kogo pociągnie á przywiedzye ktemu/ Toż łnádnie przydzye káždy ku baczeniu łwemu. *RejWiz* 133v.

»puścić na baczenie« [szyk zmienny] (3): *GórnDworz* L3v; Lecz ia to ná baczenie pułżczę rad káżdego/ Godneli łą te wierłze rozłádku tákiego. *CzahTr* C4v, I3v.

»użyć (używać) dobrego (rozumnego) baczenia« [szyk zmienny] = *zrozumieć, uświadomić sobie, zdać sobie sprawę* (2): Vwážay zły á głupi rozum tego Nábalá mężá mego/ á łam vżyi dobrego baczenia łwego/ iż głupim vłtápić/ [...] madrego [!] rzecz iefł. *SkarKaz* 314a, 155a.

»przy baczeniu zostać«: Włzákże to przy káżdego rozumie y baczeniu niechay ná ten czás zółtánie. *RejPos* 200v.

Wyrażenia: *iron.* »cielęce baczenie«: Nie ozdobiłzli nături ćwiczeniem/ Pewnieć zoftanie s cielęcem baczeniem. *RejZwierc* 221.

»jasnym baczeniem« = *w sposób oczywisty*: Tám mu [*Lutrowi*] rzekło Książę Brándeburkie/ owa nie przestániefz áż cie Píłmem Swyętym zwyciężą/ rzekł Luter/ ták zgołá/ ktemu iáńnym baczeniem *BielKron* 197.

Szeregi: »baczenie (i) dowcip; dowcip (a, i) baczenie« (3 : 3): *GórnDworz* E4, K6, V7v, Z6; *Paprup* Dv; czemu [*człowiek*] dowcip/ á baczenie/ co nád inné bełtye ma/ íwym obzárftwem ták nikczemnie tráci? *KochPij* Cv.

»mądrość i baczenie«: Apoštołowie y ich namiestnicy máią moc karánia wyftępných/ y moc odpulzczenia tym co íię vznawáią: áby oboygá vżywáli według mądrości y baczenia íwego *WujNT* 587.

»pamięć a baczenie; pamięć z baczeniem« (1 : 1): ále ktory ma dobrą pámięć á baczenie/ iáćno przydzie do íwoich poznawfzy íwoię chorągiew. *BielSpr* 6v; *GrabowSet* E4v.

»baczenie i rozeznanie«: tho ya káżdego baczeniu y rozeznániu poruczám. *RejPos* A3.

»rozrywka i baczenie«: Rozrywká [= *rozsądek*] y baczenie pełne íą tęłknice. *GrabowSet* L2.

»rozsądek a (i, abo) baczenie; baczenie i rozsądek; rozsądek z baczeniem« (8 : 5 : 1): *GórnDworz* H5, H6, I3v, I4v, K5, Mm3v; SKIńie Pan Bog pyłznego do końcá go ítlumi/ A rofádek z baczeniem w głupftwo mu odmieni. *MycPrz* I A2; *ModrzBaz* 5v, 12; *CzechEp* 365; *Phil* L4 *cf* »być baczenia«; *SarnStat* 314; *SkarKaz* 386a; Gdyż máło od martwego piiánicá rozny: Baczenia przyftoynego y rozfádku próżny *KlonWor* 69.

»roztropność i baczenie«: A ták máiąc íie w tym Dworzánin dobrze ípráwować potrzebá mu naywięcey iákieieś roftropności/ y baczenia: czo przed czym obráć *GórnDworz* I4.

»rozum (a, i, abo) baczenie; baczenie (i, a) rozum« (13 : 8): *LibLeg* 11/43, 188; *KromRozm* II b; *GroicPorz* b3v; *RejWiz* 29; *Mącz* 157c, 176c, 382d; *GórnDworz* K4; *RejPos* 23v, 200v *cf* »przy baczeniu zostać«, 239v; *RejZwierc* 61v, 73v, 268; *ModrzBaz* 7v; *ReszPrz* 55, 97, 110; *SkarKaz* 417a; Gdzie rozum/ gdzie baczenie? czym z drógi zftąpiłá Rozumu y rozfádku? *GosłCast* 25.

»baczenie i rozumienie«: y zákryte im íą wftyki drogi/ do baczenia y rozumienia potrzebnego. *SkarKaz* 82a.

»baczenie i rozważanie« (2): *Calep* 246b; ták ten kto z báczeniem y rozważaniem pilnym rzeczy *nouit tacere, proximus est Deo*. *Phil* G.

»przeciw rzeczy i baczeniu«: niewiem k rzeczyli to/ y bącznieli powiedziáno? y owfzem mali íię prawdá rzec/ bárzo przeciw rzeczy y baczeniu *CzechEp* [383].

»serce i baczenie«: Dżiwował íye Król/ y fercu/ y baczeniu onéy poważnéy białygłowy *KochWz* 141.

»baczenie z smysłem«: Baczenie z ímyfłem vftawa/ íęzyk/ godnych fłow nie dawa *GrabowSet* F4.

»(mądrość) stateczność i baczenie; baczenie i stateczność« (2 : 1): *BibRadz* I 341; *KochTr* 23; O Statecznoszczy y baczeniu wm niewątpiemy *ActReg* 13.

»baczenie i umienie«: áćz y tu naydziefz nauk bez liczyby/ ktore [...] rozum ku baczeniu y vmieniu oświećić mogá. *SkarŻyw* A3v.

»baczenie (i) uważenie (uwážanie); uważenie a baczenie« (3 : 1): WidziŹ [...] co ná tym należy/ kto ma ná pieczy przeminęle/ terazeyŹe/ y ty kthore przypáć s czáfem máią rzeczy. [...] S czegoż to maŹ mieć inego iedno s poćiwego ćwiczenia á s pilnego vważenia á baczenia ípraw ludzkich. *RejZwierc* 209, 19, 144v; *SkarKazSej* 661a.

»pamięć i baczenie i rozum; rozum, baczenie, pamięć; rozum ni pamięć ani baczenie« (1 : 1 : 1): Bo iuż thám y pámięć/ y baczenie/ y podobno y rozum dziwno Źie pomieŹać muŹi. *RejZwierc* 100, 75v; *CzechRozm* 162.

»rozum, baczenie, rozsądek«: á widzącz gwałthowną miłość/ tey bialeygłowy o ktorey rozumie/ baczeniu/ rozŹadku/ wiele oná dzierzála: ięła go [*młodzieńca*] łobie [...] czukrować *GórnDworz* M8.

W połączeniach szeregowych (8): Bo mierność wŹtyd baczenie/ máią mieyŹe wŹędzye. *BielKom* C4v; *RejZwierc* 56, 57; *BielKron* 271; te przymioty/ [*taniec, gra, rycerskie ćwiczenie*] nie Źa przeciwnie cznocie/ baczeniu/ vmieiętności/ dzielności człowieczej *GórnDworz* Kk7; *RejPos* A3; *RejZwierc* 66v; Teć Źa wiátry y wichry ktore Źkuta náŹa ná morzu tego Źwiátá igráią/ [...] iefli nas nie rządŹi naprzod łowo BOZE potym rozum/ náuká/ zdrowa rádá y dobre baczenie *KlonFlis* B.

a. *Przytomność, poczytalność, pełnia Źwiadomości; dojrzałość umysłowa dorosłego człowieka; sanitas animi* *Mącz*, Cn; *mens non laeva* *Mącz* (19) : *GroicPorz* mm; LEŹko czwarty w młodych lećiech będąc/ od wŹzech iednoŹtáynie wybran ná páńŹtwo PolŹkie/ kthorego íprawce rządŹili áż do práwego baczenia. *BielKron* 343; *Mącz* 183a; á po lat po dwu kroć Źiedmi/ człowiek iuż ku lepŹzemu baczeniu przychodzi *LeovPrzep* H4v; *RejZwierc* 215, 241v; Y przyŹli do IefuŹá/ y wyrzeli onego ktory był opętaný/ Źiedzącego/ obleczonego/ y z dobrym baczeniem [*sanae mentis*] *WujNT Mar* 5/15; *SarnStat* 8, [*idem*], 889.

W charakterystycznych połączeniach: dobre (lepsze) baczenie (9), *dostateczne, prawe, przyrodzone.*

Zwrot: »mieć baczenie« = *być przytymnym, mieć pełnię Źwiadomości; doŹć do dojrzałości umysłowej* (o dzieciach) (4): *GroicPorz* 114; Y rozumięć/ że lepięć/ póko mam baczenie/ Ten mój właŹny teŹtáment dáć wam w poruczeniu. *PudłFr* 77; gdy [*bracia albo siostry*] przydą do lat Práwem opifáných/ y będą mieć doŹtáteczné baczenie/ chcemy áby ná tákowym dŹiedzictwie/ [...] Rok pozwu powiedŹian był *SarnStat* 592; *PudłDydo* B4 *cf* »baczenie, rozum«.

Wyrażenie: »czyste baczenie« = *sana mens* *Mącz* (2): *Sana mens*, CzyŹte baczenie/ dobri rozum *Mącz* 367c [2 r.].

Szeregi: »w dobrych lećiech i baczeniu«: izaliŹ to nie iefł rzecz ŹluŹna: áby [*chrzczeni w dziecińŹwie*] w dobrych lećiech y baczeniu vználi náukę wiáry Źwoię *BiałKat* 266.

»baczenie (a) (dobry) rozum; rozum (i) baczenie; z rozumem baczenie« (2 : 2 : 1): A to iŹ [*bańki na ciemieniu*] głowę mdlá, rozum y baczenie przyrodzone kaŹącz. *FalZioł* V 60v; *GroicPorz* 114; *Mącz* 367c [2 r.] *cf* »czyste baczenie«; Czego Źadne Źwirzeta nieme nie działáią/ Choć z rozumem báciańá ludzkiego nie máią *PudłDydo* B4.

W połączeniu szeregowym: W przyjmowánium zeznawánia Źędziowie pilnie máią báciać ná látá, ná baczenie, rozeznánię, y zdrowie tego, ktory zapis czyni. *SarnStat* 758.

3. *Mniemanie, zdanie, sąd, pogłáđ; uznanie, decyzja; przypuszczenie, domniemanie, domysł; iudicium, sententia* *Mącz* (26) : GdyŹ w nich [*w panach*] tako wiele złęgo Podług baczenia prawego. *BierRozm*

17; *GroicPorz* c3; Dopuŝczał thego [*aby strony przedstawiały sprawę na piśmie*] łąd obiema ŝtronam do kilá rázow czynić/ áby ŝluznie obaczyli rzecz ich/ potym według baczenia ŝkazania czynili. *BielKron* 9, 204v; *Mącz* 211d; *BiałKat* 351; *BielSpr* 41; *CzechEp* x3, [381]; *CzechEpPORz* x3v; *ReszPrz* 96; *ZapKości* 70; O namniéy nie przyŝtoyné [*takie*] baczenie cnotliwym *ZawJeft* 42; *OrzJan* 23; zoŝtáwiwŝy po części ná Zamkách [*7000 ludzi ŝluzebnych*] dla ŝtrażey/ według czáfu/ y baczenia/ y potrzeby. *VotSzl* E3.

W charakterystycznych połączeniach: małe baczenie, prawe, zdrowe.

Fraza: »jako niesie me baczenie« = *jak sądzę*: Toż chciał (mnimam) [...] Y dokazał/ ták iáko nieŝie me baczenie. *SzarzRyt* D3v.

Zwroty: »być przy baczeniu« = *być do uznania, do decyzji* (2): *Nyechay* nathim przeŝtawaya czo przy ich baczenyv *nyechay* bandzye. *LibLeg* 11/131v, 161v.

»baczeniu poruczyć«: to baczeniu ich poruczono być może/ że to [...] wzdám ŝtrzelcem/ álboż robotnikiem piézym nágradzą *GrabPospR* M2.

Wyrażenie: »moim (mym) baczenim; według (wedle, podług) mego baczenia« = *moim zdaniem* (3 : 3): *Athack* wedlye mego malego baczenya wydzyalo bymysye dobrze aby V. C. M. thak okolo tych mlynow wczynycz raczel yakoby potym nyepzischla prescriptya. *LibLeg* 9/52; *GroicPorz* C2v; Toć ŝie nie ŝlóńcem dzyeie/ áni przyrodzeniem/ Z zymie wŝytko przychodzi/ to moim baczeniem. *RejWiz* 146; *BielKron* 41; *Mącz* 382d; *GórnDworz* Bv.

Szereg: »baczenie, domyŝlanie albo mnimanie«: A to ŝłowo *Wierzę* ná tym mieyŝcu/ nieznámionuie nam baczenie/ domyŝlanie/ Albo iákie mnimanie: ále/ [...] niepochybne y nappewnieyŝe przyzwolenie *KuczbKat* 10.

4. *Uwzględnianie, branie pod uwagę, liczenie się z czymś; waŝność, znaczenie; ratio, respectus* Cn (230) : bo wtákich burzkach żadnego baczenia niemáŝz/ zginie dobry przy złym *BielKron* 203; *BielSpr* 20; *PaprUp* G.

baczenie czego (6): *GroicPorz* 112; *BielKron* 393v; *RejZwierc* 132; tákież nábijanie [*dział*] ma być pod miarą według baczenia ŝpráwy prochu *BielSpr* 74v, 24v; *SarnStat* 976. *Cf Frazy.*

baczenie przeciw(ko) komu (1): *CiekPotr* 54. *Cf Zwroty.*

baczenie na kogo, na co (122): *MetrKor* 38/503; *LibLeg* 10/121v, 11/39v; *RejPs* 89; *LubPs* M2; *GroicPorz* o4, kk4; *RejWiz* 6, 11, 141 [2 r.]; *RejZwierc* A2, A4; *BibRadzPs* 82/8, 144/3; *BielKron* 231, 237, 303v; *Mącz* 159c, 405a; *RejAp* 200v; *GórnDworz* N7v, O7, S3; *RejPos* 164v; *HistLan* C4v; *KuczbKat* 5; *RejZwierc* B2 *wstę*p, 27v, 34v, 55 [2 r.], 124, 160; *WujJudConf* 190; *Strum* D4v, E2, E2v, F4v, H3; *CzechRozm* 231v; *PaprPan* Mv, O2, R3v; Dŝiŝ poŝpolicie ná karanie ieft wŝdy iákiekolwiek baczenie/ ále ná zapláty bárzo máłe *ModrzBaz* 18, 20v, 26 [2 r.] 30v, 31v (45); *SkarŻyw* 80, 293, 492; *CzechEp* [415]; *NiemObr* 54; *GórnRozm* M3v; *KochWz* 140; *PudłFr* 29; *PaprUp* B2v, Cv, D, E, H4, L3; *ActReg* 30, 31, 114; *GórnTroas* 47; *JanNKar* H3V; y [*poddani naszymy*] męŝobóyŝtwa przez wŝzelkiego ná Bogá y ludŝie baczenia czynią ták *SarnStat* 607, 136, 449, 785, 788, 908 (10); *WitosłLut* A2v; *PowodPr* 31, 59; *SkarKaz* 421a. *Cf Frazy, Zwroty, Szeregi.*

baczenie w czym (2): *LubPs* M2; A wŝzákoŝ náde wŝytko dobre dokończenie/ To ma mieć w káŝdey rzeczy oŝobne baczenie. *RejWiz* 48. *Cf Zwroty.*

baczenie z kim (1): LibLeg 11/139. Cf Zwroty.

*Ze zdaniem dopełnieniowym (22): BierRozm 17; RejRozpr K4; RejZwierz 127; BibRadz I *4; BielKron 203v, 219; Mącz 215d; GórnDworz R4v, Ee6; BielSpr 71; Bądźcie świadki a miejcie na dobrym baczeniu, Cokolwiek się mianuje przy tym stanowieniu KochMon 29; MycPrz I B2v; ModrzBaz 71; PaprUp Hv; SarnStat 4, 424, 580, 593, 669, 1067, 1182; Przyimićieź profzę ten máły podárek łáfkáwie/ [...] Máiąc ná to baczenie miłóściwe fwoie/ Iż to z chęci wynikło przedfiewzięcie moie. PaxLiz A3v. Cf Zwroty.*

W charakterystycznych połączeniach: dobre (lepsze) baczenie (17), lekkie, małe (5), mądre, miłóściwe, niedbałe, osobne (3), na osoby (persony) (11), pilne (4), przednie, słuszne.

Frazy: »ma, musi, (nie) może być baczenie« [szyk zmienny] (10): Wtore/ ma być baczenie Perfony/ iefli krewny álbo obcy GroicPorz 112; bo inźze baczenie musí być ná złego/ á inźze ná dobrego. RejZwierz 55; Strum D4v, E2, E2v [2 r.], F4v; ModrzBaz 20v; SarnStat 788, 976.

Zwroty:»być na (w) baczeniu« [szyk zmienny] = być na względzie, być uwzględnianym, być ocenianym (6): RejPs 162v; (marg) Iáko zdrowie lekkiey wagi. (-) A v nas to w náłżeźszym nád wźytko baczeniu RejWiz 62; Trzy rzeczy máią być ná baczeniu w náuce, OrzQuin H3 marg; RejZwierz 33, 101; ModrzBaz 71v.

»mieć baczenie« [szyk zmienny] = uwzględniać, mieć wzgląd na co, liczyć się z czym, brać pod uwagę, pamiętać; reminisci, spectare (aliquem) Mącz (112): MetrKor 38/503; BierRozm 17; A wífakóřz wyethfche baczenye ye^{go} K. m. łpanem W. ma LibLeg 11/139, 10/121v, 11/39v; RejPs 89; RejRozpr K4; Ktory [sprzeciwnik] myę przefłádował z vporu froyego/ Nyemáiąc ná myę ni w czym baczenya żadnego. LubPs M2; GroicPorz o4, kk4; RejWiz 48, 141 [2 r.]; RejZwierz A2, A4 cf »z pamięcią baczenie«, 127; Pánie/ y což iefł człowiek iż nań ták małz baczenie [quia innotuisti ei] á fyn człowieczy iż fię óń ták ftárałz? BibRadzPs 144/3, 82/8; áby Kfiążetá [...] vkazáli/ [...] iákoby ziednoczenie wiáry Krześciáńftwo miáło/ máiąc ná to baczenie/ iákie iefł czáfu tego zámiełzanie BielKron 219, 203v, 231, 237, 303v; Mącz 159c, 215d, 405a cf »wzgląd i baczenie«; RejAp 200v; GórnDworz N7v, O7, R4v, S3, Ee6; RejPos 164v; HistLan C4v; KuczbKat 5; RejZwierz B2 wstęp, 27v, 34v, 124; WujJudConf 190; MycPrz 1 B2v; Strum H3; CzechRozm 231v; ModrzBaz 26 [2 r.] 30v, 31v, [41] [2 r.] 42v (37); SkarŻyw 80, 293, 492; CzechEp [415]; NiemObr 54; KochWz 140; PaprUp B2v, Cv, D, E, Hv, H4, L3; ActReg 30, 114; SarnStat 4, 136, 424, 449, 580 (13); WitosłLut A2v; PowodPr 31; CzahTr H3; PaxLiz A3v.

*»mieć, miewać na baczeniu« [szyk zmienny] = uwzględniać, mieć na względzie, mieć na celu; liczyć się, pamiętać (46): A [mądry] nie iefł prętki ku młzczeniu/ Ma wźelką rzecz ná baczeniu. BierEz Sv; BielKom C7; GliczKsiąż E, L6; LubPs bb3; RejWiz 90v, 91; RejZwierz 8; abychmy ná to pámięťali/ maiąc to vftáwicźnie ná dobrym báczeniu/ iż [...] opocz fátiecznego rozmyłfu w piśmiech Źwiętych obierác fię mamy BibRadz I *4, Gen 11v marg; gdy okrzyk vcźnyi ftyłu woyfka Tureckiego á podka fie fnimi/ áby teź oni z przodku takieź vcźynili/ máiąc zamek ná baczeniu. BielKron 248, 10, 244, 330v; RejPos 180; RejZwierz 100v; BielSpr 19v, 21v, 24v [2 r.], 26v, 71; KochMon 28; Strum E2v; ModrzBaz 22v, 33, 34v, 84v, 99v, 114, 125v; Oczko 13v; CzechEp 72; NiemObr 76; WerKaz 276 cf*

»piecza i baczenie«; *Paprup* A4, D2v, Ev, K3v; *KochFrag* 54; *KolakSzczęśl* A3; *SarnStat* 61, 978; *SapEpit* A4v; *ZbylPrzyg* Bv, B3.

»przywodzić na baczenie« = *zwracać uwagę, zalecać coś komuś do uwzględnienia*: Pátrzayże daley coć thu ielźcze Pan przywodzi ná baczenie twoie/ ábyś sie nic nie lękał *RejPos* 133.

»używać, użyć baczenia« [*szyk zmienny*] = *być wyrozumiałym, być względnym* (4): *Paprupan* O2; *PudlFr* 29; *SarnStat* 1272; Przedsię fławy z tey miáry nic nie vwłoczono, Zem przeciwko siełtrze fwey nie vzył baczenia Zadnego *CiekPotr* 54.

Wyrażenie: »godny baczenia« (3): Acz to [*widzenia świętych*] przedię rozna rzecz iest od przyrodzenia/ Lecz iednák y to przedię godno iest baczenia. *RejWiz* 120v; *Notabilis...* Godny baczenia/ Známienity/ Niepołpolity *Mącz* 250d, 250d.

Szeregi: »z pamięcią baczenie«: Abowiem łtąd nawiętłze/ przypada ćwiczenie/ Kto ma ná przełzłe rzeczy/ s pámięcią baczenie. *RejZwierc* A4.

»piecza i baczenie«: mam ná dobrej pieczy y baczeniu W. M. záchowále y łtárodawne przyacielłtwo *WerKaz* 276.

»wzgląd i baczenie«: *Spectare aliquem*, Mieć ofobliwy wzgląd y baczenie ná kogo *Mącz* 405a.

a. *Poważanie, poszanowanie, wyróżnianie kogoś; szacunek, cześć; pondus Mącz, reverentia Cn* (18) : Gulofer wieźny dziekuie Iozephowi z tego baczenia *RejFóz* L3; Z rozumu fławá á s fławy baczenie *RejZwierc* 214.

baczenie od kogo: Bowiem tu ma ná fwiecie od włzytkich baczenie/ A pewnie y ná gorze pewne ofiedzenie. *RejWiz* 45.

baczenie przeciw komu (2): [*Przemysł*] przypominał im [*panom radnym*] przyłzłe y przełzłe rzeczy [...] rozwaźaiąc im áby miłość/ wierność á bączenie káždy záchował przeciw bogu á pánu fwe^{mu} *BielKron* 320v; *Mącz* 423d. *Cf Szeregi*.

Zwroty: »być na (w) baczeniu« [*szyk zmienny*] (11): Ale pátrż w iákim náłzáz cnotá vćiśnieniu/ A fwięta łpráwiedliwość ná iákim baczeniu *RejWiz* 122; *Mącz* 309b; y fławá thego cnotliwego narodu Polłkyego/ ktory v inych národow w máłym baczeniu był/ [...] rozłzyrzić sie będye. *RejPos* A3v, 195v *cf* »kochanie i baczenie«, 243v *cf* »baczenie i łaska«; *RejZwierc* 18v, 32v, 33; *WerKaz* 292, 292 *marg cf* »powaga i baczenie«, 305.

»mieć na baczeniu«: iuz sie go [*człowieka poczciwego*] y włzetecznik y nikczemnik iákoś włęknąc muśi/ iuz go ná leplzym baczeniu y ná leplzey pieczy mieć muśi *RejZwierc* 135v.

Szeregi: »baczenie i chuć«: *Studiosus nobilitatis*, Ofobliwe baczenie y chuć máyący przeciwko śláchćie *Mącz* 423d.

»kochanie a baczenie«: gdyż on [*Chrystus*] thák wdzyęcźnemu mieyfcu [*Jeruzalem*] przepuśćić nie raczył/ gdiź fłyłzyłz w iákim kochániu á ná iákim baczeniu było v niego *RejPos* 195v.

»baczenie i łaska; łaska abo baczenie« (1 : 1): A co ty wiełz w iákiey on nędznik łáłce álbo w iákim baczeniu v Páná twoiego ielth? *RejPos* 243v; *ActReg* 165.

»baczenie i piecza«: *RejZwierc* 135v *cf* »mieć na baczeniu«.

»powaga i baczenie« (6): *RejZwierc* 18v, 32v, 33; Czyłtość iest v Páná Bogá w wielkiey powadze y ná wielkiem baczeniu. *WerKaz* 292 *marg*, 292, 305.

5. *Staranie, pilnowanie, przestrzeganie, zachowywanie jakiegoś sposobu postępowania; dbanie, staranność; pilność; czujność, troskliwość, opieka; laskawość, pobłażanie; intensio, intentio* *Mącz* (57) : *BartBydg* 4b; *FalZioł* V1c [3 r.]; *Mącz* 445b; *Strum* B2; *SkarŻyw* 253; Vltimo dziekowali KIM zstrony swei, [...] chcąc takowe baczenie et vere Regiam clementiam KrlM Panom swym opowiedziec *ActReg* 168; Y zá baczeniem cnego Gwizá, y nagrodę Mam od niego lámego, y od wżego woýfká *CiekPotr* 63, 26.

baczenie do czego (2): Iedennałthe baczenie do vriny, Nie ma być przeciwko promieniom flonecznym oglądana *FalZioł* V 2v, 2v.

baczenie ku czemu (2): Czwarte baczenie ku oštawieniu vriny. *FalZioł* V 2, 2v.

baczenie na kogo, na co (16): Ułkarża fie prorok [...] ná ony prześladowce [...] opowiadáiąc im prętką moc páńfká/ á prętkie baczenie ná włlytko náłwiećie. *RejPs* 139 arg; *GliczKsiąż* F7, Lv; *Mącz* 368c; *RejZwierc* 124; *ModrzBaz* [38], 124v, 133; *KochPs* 171; *BielSjem* 32; *BielSpr* 26; *ActReg* 6, 23, 78; *SarnStat* 436; *SkarKazSej* 677b. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym, Zwroty, Szeregi*.

baczenie w czym: Są theż infze rzeczy mnieýsze á nie tak barzo potrzebne ku baczeniu Lekarzowi wpoznawaniu niemocy przez vriny. *FalZioł* V 1v.

Ze zdaniem dopełnieniowym (9): *BielKron* 242v; *RejPos* 197v; *HistLan* D3v; *RejZwierc* 40v; Starfzy też ná to baczenie máią mieć po ktorymby iaką godność ołobną poználi/ áby był opátrzon s łkárbu półpolitego *BielSpr* 26; *ModrzBaz* 15v, 75; *Oczko* 29v; *CzechEp* 89. Cf *Zwroty*.

W charakterystycznych połączeniach: *dobre (lepsze) baczenie* (7), *miłościwe, osobne (osobliwe)* (3), *pilne* (3), *złe*.

Zwroty: »być baczenia (dobrego, złego)« [szyk zmienny] = (nie) dbać, (nie) troszczyć się (2): *GliczKsiąż* F7; Gdyż ták náłzy mężowie łą złego baczenia/ Niedbáią o porządek/ o drogę zbawienia *BielSjem* 3.

»być na baczeniu« [szyk zmienny] = być pod opieką, być na pieczy (2): iż domek twoy y wżytko zebranie twoie ząwždy będzie ná wielkim baczeniu v Páná twe^{go} *RejPos* 296v; *RejZwierc* 125 cf »baczenie albo straż«.

»mieć baczenie« [szyk zmienny] = dbać, troszczyć się, opiekować się (22): [Skanderbeg] miał tho baczenie/ iż niechćiał fie im [krześcijanom] dáć porázić/ áni ich też mordował/ tylko zwierzchni boy vkázował. *BielKron* 242v; *Mącz* 368c; *RejPos* 197v; *RejZwierc* 40v, 124; *BielSpr* 26; ábyfmy niebyli otrętwiałými á baczenia dobrego niemáiącemi *ModrzBaz* 8v, 15v, [38], 124v, 133; *SkarJedn* 250 cf »baczenie i miłość«, 372; *Oczko* 29v; *KochPs* 171; Ná com ia w piśmiech łwych naprzednieýsze ząwždy baczenie miał/ áby wżytko łzło wedle łłowá Bożego. *CzechEp* 89; *BielSjem* 32; *ActReg* 6, 25, 78; *SarnStat* 436; pátrzcíe iáko was [ubodzy poddani] nołżą/ żywią/ y vbogacíą. Mieýćieź ná nie baczenie *SkarKazSej* 677b.

»mieć na (w) baczeniu« [szyk zmienny] = starać się, dbać, troszczyć się, opiekować się (7): *BielSat* N4v; IEłzcze Bog ma w baczeniu zacne Rułkie kráie/ Iż ták zacne á śwíęte ludzye do nich dáie *PaprPan* L4v; iednę część Rzeczypołpolitey ktora dobrze ma być rządzoná ná baczeniu mieć/ á o drugą niedbáć *ModrzBaz* 18v, 75, 99; *KochPs* 65; *SarnStat* 437.

»użyć baczenia« = *starać się o co, troszczyć się*: Bo fie też ná wżem godzi w tym vżyć baczenia/
Bych fie ktorey nie łprzykrzył łwym długim miełzkánim *HistLan* D3v.

»wkładać na baczenia« = *polecać czyjejs trosce*: Y przeto iáko proftak dziś do vważenia/
Wam to mądrym podáiąc w kładam ná baczenia. *CzahTr* G2.

Szeregi: »łaska a (i) baczenie« (2): *GliczKsiąż* Lv; Profzę tedy, ábyś W. M. iáko z łálki y baczenia
wielkiego łwego, [...] młódzieńcá tego łzłáchetného przyiác wdźięcznie raczył. *GosłCast* 7.

»baczenie i miłość« (2): Pátrż iáko wtey mierze kościół Rzymłki więtfze ma baczenie y miłość.
SkarJedn 250, 372.

»baczenia a opatrzenia«: áby theż leplłfe baczenya á opátrzenya ná miłtrze á Doktory były.
GliczKsiąż Lv.

»baczenie albo straż«: Tákże on Elizeus vczeń álbo thowárzyłz iego/ ná iákiem też baczeniu álbo
ná iákicy łtraży był v Páná tego thákież w oney łzedziwości iego. *RejZwierc* 125.

W połączeniu szeregowym: W tobie [*w Bogu*] łtátęczność/ łzczyrość á baczenie Y hoyność: niech
wiek przedłuża w radości. *GrabowSet* Y2v.

a. *Wystrzeganie się, chronienie się, unikanie* (2) : (*marg*) Szátrzenie po Czelku/ baczenie po Polłku.
(-) Jełli łię kto zábáwia: iefli fie nie łzátrzy: Już tám bráćie tobolá/ iuż worek pod łtráchem *KlonWor*
36.

baczenie na kogo (1) *cf* *Zwrot*.

Zwrot: »mieć baczenie« = *mieć się na bacności przed kimś, strzec się kogoś*: Bo naydziełz drugiego
tákiego co będzie vprzeymie tego łzukał áby mu náłáiano/ ábo go vderzono/ áby mu iedno potym
co zá to dano/ álbo przeprafzano/ y ná tákiego trzebá baczenie mieć. *RejZwierc* 81.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (3) : *Animadversio*, *Baczenie*/ też staránie *Mącz* 10c; *Notatio*
Baczenie/ *Porozumienie Mącz* 250c; *Calep* 71a.

Synonimy: **1.** *dogłądanie, dozór, podstrzeganie*; **2.** *dowcip, mądrość, pamięć, rozeznanie, rozum, rozrywka, rozsądek, roztropność, rozumienie, rozważanie, smysł, umienie, uważanie, uważenie*; **a.** *rozeznanie, rozum, umysł*; **3.** *domyślanie, mnimanie, rozsąd, rozsądek, sąd, sądzenie, widzenie, zdanie*; **4.** *piecza, wzgląd*; **a.** *chuć, czczenie, cześć, pocziwość, poczesność, powaga, uczciwość, ważenie*; **5.** *łaska, miłość, opatrzenie, pilność, pilnowanie, straż*; **a.** *szatrzenie*.

Cf **BACZNOŚĆ, BACZYĆ, NIEBACZENIE**

SS, BC